यद्भाक्या देवि ! निधेया वैष्णवोरसि" हरिवं० ९८अ० आङि तु यार्जुरवा० स्त्रियां ङीन् । आनिधेयी

निध्यान न० नि+ध्यै–भावे ल्युट् । निर्वर्णने दर्शने अमरः

निध्रुव पु० गोत्रप्रवर्त्तकर्षिप्रवरर्षिभेदे "निध्रुवाणां काश्यपावत्सारनैध्रुवेति" आश्व०श्रौ० १२।१४।७ गोत्रप्रवरोक्तौ

निध्रुवि त्रि० नितरां ध्रुवति ध्रु–स्थैर्ये कि । नितरां स्थैर्यान्विते । "वो मर्त्येषु निध्रुविर्वृतावा" ऋ०७।२।१

निध्वान पु० नि+ध्वन–भावे घञ् । शब्दमात्रे शब्दरत्ना०।

निनक्षु त्रि० नष्टुमिच्छुः नश–सन्–उ तुम् । अदर्शनं प्राप्तुमिच्छौ "अविस्फुरन्नन्यूनां निनक्षुर्विक्रमं छलः" भट्टिः ।

निनद पु०नि+नद–भावे अप् । १शब्दे अमरः २रवतुल्यशब्दे शब्दार्थचि० । उच्चचार निनदोऽन्यश्च तस्याः" रघुः।

निनयन न० नि+नी–ल्युट् । १निष्पादने "नाभिव्याहारयेत् ब्रह्म क्षुधानिनयनादृते" मनुः "निनयनं निष्पादनम्" कुल्लू० । २पराक्षेपने च निपूर्वस्य नयतेः परिभेकार्थत्वात् तथात्वम् । "बर्हिषि पूर्णपात्रं निनयेत्" आश्व० श्रौ०सू० १।१०।२२ "निनयेत् क्षिपेदित्यर्थः नारा० "एषोऽवध्यः" ४सू० "यदिदं पूर्णपात्रनिनयनं एषोऽस्य कर्मणोऽवध्यो भवति" नारा० "उदकं चमसं निनयेयुः" द्राह्या०सू० "निनयेयुः पराक्षिपेयुः" तास्य० ब्रा०भा०

निनर्त्तग्रतु त्रि० देवश्रवः उद्धवस्य पुत्रभेदे "निनर्त्तग्रतु ग्रतुश्च देवश्रवाव्यजायत" हरिवं० ३५अ०

निनर्द पु० नि+नर्द–भावे घञ् । वेदशब्दोच्चारणभेदे । तत्प्रकारः आश्व० श्रौ० ८।३।९ "तृतीये तु पादेष्वादितो यदक्षरं तदनुदात्तीकृत्य ब्रूयात् । एतदुक्तं भवति तृतीयेषु प्रथमादित इत्यर्थः । आदितो यद्वे अक्षरे तयोः पूर्वमनुदात्तं तस्मात् परं द्वितीयम् उदात्तं यथा भवेत् तथा निनर्दैत् नितरां ब्रूयादित्यर्थः । तदेवमुच्चारणं निनर्दशब्देनोच्यत इत्यर्थः" नारा० "तस्योत्तमावर्जं तृतीयेषु व्यूह्यो निनर्दश्च" ७।११।९ "तस्य उत्तमस्य वाः पुरस्तात् प्रागुत्तमाया ऋचस्तासां तृतीयेषु पादेषु व्यूह्यो निनर्दश्च कर्त्तव्यः । उत्तमापि व्यूह्यनिनर्दरहिता वर्जयेत्" नारा० "स्वरादिरन्त ओकारयतुर्निनर्दः" ११अ० तृतीयेषु पादेषु निनर्द उक्तः । तेषु कस्मिन् प्रदेश इत्युच्यते । पादान्ते । स्वरादिः स्वरो वाटिप्रदेश इत्यर्थः स चौकारयतुष्कृतो वक्तव्यः स निनर्दः इत्युच्यते" नारा० ।

निनाद नि+नद–भावे घञ् । शब्दमात्रे अमरः "ध्वनिनादमथ ध्वस्यती तयोः" रघुः ।

निनाह्य पु० नीचैर्नाह्यः भूमौ निखननीयः नि+नह–कर्मणि यत् । भूमौ नीचैः खननीये १मणिके २मठ्ठा घटे च "अस्तमितश्चेत् निनाह्यात् पुरेजानश्चेत्" कात्या० श्रौ०८।९।५८ "निनाह्यात् मणिकात्" संग्रहः "यदि पुरेजानः स्यात् निनाह्यात् गृह्णीयात्" शत०ब्रा० ३।९।२।८ "निनाह्यात् स्वस्तिकप्रभृतघटादेः" भा० ।

निनित्सु पु० निन्दितुमिच्छुः निन्दि–सन–उ वेदे नि०। निन्दितुमिच्छौ "आरे तं शंसं क्रमुहि निनित्सोः" ऋ० ७।२५।२ लोके तु निनिन्दिषु तत्रार्थे ।

निन्दक त्रि० निन्द–ण्वुल् । गर्हाकारके निन्दाकारके "परीवादात् खरो भवति श्वा वै भवति निन्दकः" मनुः

निन्दतल पु० निन्द–कर्मणि घञ् निन्दः निन्द्यं तलमस्य । निन्दितवृक्षे शब्दर०

निन्दन न० निन्दि–भावे ल्युट् । गर्हणे शब्दरत्ना०।

निन्दा स्त्री निन्दि–भावे अ । अविद्यमानदोषाभिधाने १गर्हणे "वेदनिन्दारतान् मर्त्यान् देवनिन्दारतांस्तथा । द्विजनिन्दारतांश्चैव मनसापि न चिन्तयेत् । न चात्मानं प्रशंसेदा परनिन्दाञ्च वर्जयेत् । वेदनिन्दां देवनिन्दां प्रयत्नेन विवर्जयेत्" कौर्मपु०१५अ०। २अनिष्टसाधनत्वबोधनद्वारा विध्यर्थप्रशंसावचने च "न हि निन्दा निन्द्यं निन्दितुं प्रवर्त्तते अपि तु विधेयं स्तोतुम्" न्याय०।

निन्दार्थवाद पु० निन्दारूपोऽर्थवादः । मीमांसकोक्ते अर्थवादभेदे अर्थवादशब्दे २६९ पृ० दृश्यम् उदाहरणान्तरं लौगाक्षिभास्करेण दर्शितं यथा "तत्र निन्दार्थवादो यथा "असत्यं वा एतद् यदश्वन्द्रोसम् अश्वजं हि रजतं यो बर्हिषि ददाति पुरास्य संवत्सराद्गृहे रुदन्ति"

निन्दास्तुति स्त्री निन्दया स्तुतिः । व्याजेन निन्दाद्वारा स्तुतौ अलङ्कारशब्दे व्याजस्तुत्यलङ्कारे ४०५पृ० दृश्यम् ।

निन्दित त्रि० निन्द–क्त । १गर्हिते २धिक्कृते जटा० "विहितस्यानुष्ठानात् निन्दितस्य च सेवनात्" याज्ञ० । निन्दितस्य शास्त्रलोकयोर्गर्हितम् । तत्र शास्त्रे निन्दितं शूद्रप्रतिग्रहादि लोकगर्हितमतिभोजनादि ।

"अस्वर्ग्यं लोकविद्विष्टं तस्मात् तत् परिवर्जयेत्" मनुः "यद्यपि शिष्टं लोकविरुद्धं नाचरणीयं नाचरणीयमिति मिताक्षराधृतवचनम् । [वतसायां हेमच० ।

निन्दु स्त्री निन्द्यतेऽप्रजस्त्वेनासौ निन्दि–कर्मणि उ । ऋत-